

Özüimizi özümüz sylamaly dälmi?

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Türkmen dili

написано kitapcy | 26 января, 2025

Özüimizi özümüz sylamaly dälmi? ÖZÜMIZI ÖZÜMIZ SYLAMALY DÄLMI?!

• *Kanuny bozýanlar ýa-da ene dilimizi harlaýanlar hakynda*

Diýdimzor gyzyl imperiýanyň gol astynda bolnan 74 ýylyň içinde beyleki milli döp-dessurlarymyz, edim-gylymlarymyz bilen bir hatarda ene dilimiziň-de düşen gözgyny ýagdaýy barada köp yazyldy, köp aýdyldy. Diliň äsgerilmezligi şol halkyň äsgerilmezligidi, türkmen diliniň sylanmadygy – türkmen halkynyň sylanmadygydy. Bu bolan ýagdaýda ähli günäni sowetler häkimiýetinin üstüne ýükläp oturmak-da juda dogry bolmasa gerek. Käbirlerimiz ýolbaşçylara «wepalydygymyzy» subut etmek üçin çagalarymyzyň öz ene diline düşüňmeýändiklerini, gepläp bilmeýändiklerini aýdyp buýsandyk, gompardyk.

Ýurdumyzyň bagtyýar Garaşsyzlygyna gowşan alyp gününden bu nogsanlygy düzetmegiň ugruna çykyldy – türkmen diline döwlet dili hukugy berildi.

Türkmen diliniň rowaç ösmegi üçin täze türkmen elipbiýine

geçildi. Türkmenistanyň Prezidenyi Saparmyrat Nyýazowyň Permany bilen 2000-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan bütin ýurdumyz boýunça edaralarda, kärhanalarda, okuw jaýlarynda işleri, okuwlary döwlet dilinde ýöretmäge geçildi. Emma şol Permanyň ýurdumyzyň paytagty Aşgabatda berjaý edilişinde hayal-ýagallyga ýol berilýäne meňzeýär. Aşgabat şäher we şäherara, ýaşaýyş jaý we kommunal hyzmaty edaralarynda iş kagyzlary rus dilinde ýöredilýär, görkezmeler, soraglar, düşündirişler, aglaba rus dilinde ýazylýar. Bu edaralarda rus dilini bilmeýänler üçin iş kagyzlarynyň soraglaryna jogap bermegiň uly kynçylyk döredýändigini näme üçin Aşgabat şäheriniň ýolbaşçylary bilmezlige salýarlarka? Ýagdaý paýtagtymyzyň söwda edaralarynda, ululy-kiçili dükanlarda, bazarlarda hem öwerlik däl. Satýan türkmen, satyn alýanyň ondan dokuzysy türkmen ya-da türkmen diline düşüňän, bahalar bolsa dine rus dilinde ýazylýar. Ýaňy-yakynda paýtagtymyzyň günortasynda yerleşýän «Güneşli» bazaryna, yagny «Lomay bazar» däl-de «Optom bazaryna» bardyk. Şonda bahalaryň görkezilişi lapyňy keç edýär. «Мука высш. сорт, цена...», «Мука Коне-Ургенч...», «Мука Бахарден...», «Мука Әнев...», «1 штук...», «Сахар песок Дубай...».

Işimiz düşüp, Dokma senagaty ministrligine bardyk. Giren yerinde geleniň-geçeniň habaryny alyp, ugrukdyryp oturan, sypaýy, geýnülüli yigit türkmen dilinden ýekeje söz- de bilmeýän eken. Bir ýerden gelen garry ene «şuňa düşündirip berseňizläň» diýip delmuryp dur. Ýene-de bir mysal. «Çeşme» kärhanasynyň «Berzeňňi» suwly çeşmesine ýelmän düşündirişi: «Hroniki-aşgazan, **ötşmedik** aşgazan ýarasy we **oniki** barmak **içge ýillary** kesellerinde içmek maslahat berýär».

«Temperaturasý 5 0-dan 20 C-a **çenilbelan** gurak we **garanky ýerden** saklamaly». «**Tegidy** mineral duzlaryň **ujypauzja çöküdisinin balmagy** mümkindir». «Bejeriş-**iymit** mineral suwy». Öz ýurdumyzda öndürilýän harytlaryň diňe sowatly, iňňän düşnükli, sada ýazylan düşündirişler, ugrukdyryjylar, gollanmalar bilen üpjün edilmelidigi ikuçsuz we jedelsiz zat weli, daşary yurtlardan gelyän, getirilýän her bir harydyň – isle ol sakgyç bolsun, isle-de iňňän uludan gymmat haryt

türkmen dilinde düşündirişinin bolmagyny hökmany şertleriň birine hökmany kanuna öwürmäge indi çen boldy ahyry. Bu-da özümüzizi özümüziziň sylamagymyzyň möhüm alamatlarynyň biri bolsa gerek.

Meniň Anatoliý Kuimow diýen büzmeýinli gowy tanşym bar. 1970-nji ýylda Nowosibirsk şäherinden maşgalasy bilen göçüp gelipdi. Ol eýýäm 1973-nji ýylda türkmen dilinde suwara gürläp bilýärdi. Ol «Men türkmen dilini üç ýylda öwrendim» diýýär. Meniň aýtjak bolýan zadym, ýurdumyzyň Garaşsyzlygyna basym 10 ýyl bolýar. Şundan uly-da arkalaşyk bolarmy? Emma weli kärhanalarda, edaralarda, köpçülige hyzmat edýän edaralarda gönüden-göni halk bilen işleşmeli bölümlerde – işe kabul edilýän bölümlerde, hasap-ykdysady bölümlerde, sorag-jogap bölümlerinde türkmen diliniň bir sözünden «şermende» adamlar sähelçe-de müýnürgemän orunlary saklaşyp otyrlar! Bu meseläniň ýene bir tarapy bar. Nämüçindir edara-kärhanalarda iş kagyzlary doldurylanda rus diline gezek gelende ýalňyşsyz ýazyp, öz ene dillerinde bolsa nädürslige, sowatsyzlyga ýol berýärler. Bu meselede hem günäniň ulusy ýolbaşçynyň üstüne düşýär. Dil bilmeýän adama iş kagyzlaryny ya-da beyleki yazgylary ynanmak nämä gerek?! Garassyzlygyň Türkmenistany äleme äşgär eden 10 ýylynyň içinde üç dili türkmen, rus we inlis dillerini bilýän, işine kämil hünärmenleri, edara we maliye-hasap işgärlerini ýetişdirip, halkyň islegini üpjün edip bilmedik uly-uly edara, kärhana ýolbaşçylaryna näme diýersiň?

Bu diňe «işine sowuk-sala çemeleşmek, hallyň-sallyň garamak» bolýar. Geliň, ene dilimizi sylalyň! Bu özümüzizi, il-günümüzizi, mukaddes Watanymyzy, syladygymyz bolýar ahyry! Ene dilimize döwlet diliniň derejesiniň berlendigi kanun esasynda berkidilendir. Kanuny berjaý etmek her birimiziň borjumyzdyr.

Gurbanmuhammet REJEBOW.

Redaksiyadan: *ene dilimiziň ulanylyşynda ýol berilýän bidüzgünçilikler, bärden gaýtmalar dogrusynda söhbet açýan makalalar gazetimiziň geçen sanlarynda hem çap edilipdi. Biz*

şu gün ýene şu meselä dolanmak bilen, bir hakykaty ýatlatmak isleýäris. Şu makalada gürrüňi edilýän aňrybaş bidüzgünçilikler ýurdumyzyň beýleki edaradyr kärhanalarynda-da ýeterlik. Olaryň ýolbaşçylary hem «Biziň-ä adymyz tutulmady, gören-bilen bolmaz-la» diýip, biperwaýlyga, bigeleňlige salmaly däldirler. Her bir ýolbaşçynyň hayal etmän, özüniň-ä däl, öz garamagyndaky işgärleriniň-de eziz ene dilimize biperwaý garamagyna ýol bermezligiň, hat-peteklerdäki we beýleki ýazgylardaky nädürslikleri düzetmegiň ugruna çykmalydyrlar. Biziň ene dilimiziň harlanmagyna ýol bermäge hakymyz ýokdur.

«Adalat» gazetini, 20.07.2001 ý. Jemgyýetçilik tankydy